

Stockholm
2022-09-23

REMISSVAR ÖVER BETÄNKANDET SOU 2022:20 "PRIVATKOPIERINGSERSÄTTNINGEN I FRAMTIDEN"

Läromedelsförfattarna (Sveriges Läromedelsförfattares Förbund) har givits möjlighet att yttra sig över utredningen om privatkopieringsersättning i framtiden (vidare utredningen) och anger härmed följande synpunkter.

INTRODUKTION

Läromedelsförfattarna är huvudorganisation för Sveriges författare till läromedel och kurslitteratur och förvaltar idag kollektiva ersättningar för upphovsrätt genom Bonus Copyright Access. Vår vision är ett kunskapsorienterat samhälle där läromedel av hög kvalitet för alla är en självklarhet.

Läromedelsförfattarna välkomnar betänkandet och ställer sig positiva till flera av utredningens slutsatser. Främst ställer sig Läromedelsförfattarna bakom förslagen om den utvidgade kretsen som ska omfattas av ersättningen. Det förekommer en omfattande privatkopiering i Sverige, en inte obetydlig del av den kopieringen är av text. Läromedelsförfattarna anser att utredningens syn hur ett verk görs tillgängligt för allmänheten är korrekt och rättvisande. Privatkopieringsersättning är viktigt för fortsatt utveckling av svensk kultur och kunskapsförmedling.

Vi har i detta remissvar fokuserat på valda delar av utredningen och ansluter oss i övriga frågor till yttranden som framförts av Copyswede.

STÄLLNINGSTAGANDEN

Att text privatkopieras har för Läromedelsförfattarna länge varit en självklarhet. Privatkopieringen av utbildningsmaterial växer i samband med att skolor digitaliseras. Vi delar utredningens uppdaterade syn på hur och när verk ska anses tillgängliggjorda till allmänheten. I och med den tekniska utvecklingen ställer vi oss även positiva till utrednings val att göra lagtexten så teknikneutral som möjligt.

Läromedelsförfattarna anser att utredningen saknar resonemang kring, eller har gjort felbedömningar av vissa viktiga punkter:

- Bedömningsfrågan angående skada från offlinelistor och möjligheten att ladda ner verk i samband med abonnemang. Förslaget som utredningen presenterar är ogrundat.

- Det är oklart att utredningen föreslår att både skapa en myndighet som bevakar och sätter tariffen men samtidigt hänvisar till befintliga fördelningssystem för avtal, råd och distribution av medel. Omfånget för myndighetens verksamhets- och ansvarsområde framgår inte med önskvärd tydlighet.

I frågor om utformning och funktion av den föreslagna myndigheten ställer sig Läromedelsförfattarna bakom remissvaren från Copyswede. Vi anser att förslaget är bristfälligt och att utredningen behöver specificera riktlinjer och ramar för nämnden.

EKONOMISK PÅVERKAN OCH RIMLIG KOMPENSATION

Eftersom nyttjande (och konsumtion) av läromedel och kurslitteratur ofta repeteras årligen när nya elever och studenter börjar kurser och program utgör nästintill all privatkopiering mätbar ekonomisk påverkan för upphovspersonerna. Om elever och studenter kopierar och sparar material på servrar och andra tekniska enheter kan dessa spridas vidare till en vän eller familjemedlem. Varje lagligt spridd privatkopia av läromedel utgör således märkbar och mätbar ekonomisk påverkan för upphovspersonen. Utredningen visar att 87% av svenskar privatkopierar och 57% har svarat att de privatkopierar text. Av utredningen framgår det att 47% av de som privatkopierar text gör detta så pass regelbundet som flera gånger i månaden. Läromedelsförfattarna anser att utredningen inte har tagit höjd för studenters kopieringsbeteende vid universitet och högskola. Studenter vid svenska lärosäten kopierar flertalet sidor ur kurslitteratur regelbundet. Vid Uppsala universitet kopierade studenter 88 422 ark under 2019 och skannade 152 784 sidor. Det finns ingenting som idag tyder på att privatkopiering av läromedel och kurslitteratur kommer att minska i framtiden utan snarare tvärt om i och med digitaliseringen av utbildningssektorn. Siffrorna innefattar inte bildkopior via mobiltelefon eller nedladdningar och utskrifter från digitala läromedel.

ERSÄTTNINGSBERÄTTIGAD KRETS OCH DEFINITION AV "PRIVATKOPIERING"

Utredningen föreslår att den ersättningsberättigade kretsen definieras helt teknikneutralt och förutsättningarna för laglig privatkopiering fastställs i § 12 URL. Att begränsa kretsen ekonomiskt påverkade upphovspersoner på sättet som utredningen föreslår har Läromedelsförfattarna inga synpunkter på. Däremot anser vi att lagförslaget inte tar höjd för hur många enheter varje person idag har möjlighet att spara en kopia på. Läromedelsförfattarna efterfrågar en förtydligande för när en privatkopia ska anses komma till. Om en person laddar hem ett verk en gång kan det verket nås från dennes mobiltelefon, surfplatta, dator och ibland

klocka. Utgör dessa enheter fyra separata kopior eller har personen fortfarande ”utrymme” att sprida verket till vänner och familj genom formuleringen ”ett eller några få exemplar” i § 12 URL?

Justitiedepartementet uttalade sig i samband med implementeringen av DSM-direktivet att kompensation till rättighetsinnehavare ska baseras på *lämplighet* och *proportionalitet*.¹ Förslaget att byta ut *skälig ersättning* mot *lämplig ersättning* kan främst antas komma från en vilja att separera frågor om kompensation för laglig spridning/ nedladdning från skadeståndssammanhang (där skälig är den mer vedertagna termen vid ersättningsberäkning). Läromedelsförfattarna anser att privatkopieringsersättning bör baseras på *lämplighet* och en fundamental rätt att kompenseras för nyttjande och spridning av verk, snarare än för skada till följd av uppskattat inkomstbortfall. Eftersom privatkopiering är laglig finns det ur ett skadeståndsperspektiv ingen skada att ersätta och lagen bör istället syfta till att bevara och bibehålla ett kultur- och kunskapskapande i Sverige.

OFFLINENYTTJANDE OCH LICENSIERING

Utredningens resonemang om att offlinenyttjande av verk som har hämtats från ett abonnemang eller en licens redan ska anses som ersatta till rättighetsinnehavaren speglar inte verkligheten. Utredningen anser att offlineanvändning inte ska medföra någon kompensation till rättighetshavarna enligt reglerna om privatkopieringsersättning.² Denna slutsats är felaktig och saknar stöd i de avgöranden från EU-domstolen som utredningen hänvisar till. Slutsatsen baseras även på en felaktig föreställning att rättighetshavarna, direkt eller indirekt, redan erhållit ersättning för offlineanvändning genom licensavtal med streamingtjänsterna.³ Vi anser även att utredaren sammanblandar termerna licens och abonnemang i sitt resonemang under punkt 9.1.2.

Genom vissa avtal kan tjänsteleverantörerna låta användare framställa privatkopior inom ramen för tjänsten (offlineanvändning). Tjänstens funktionalitet påverkar dock inte den rätt till ersättning som rättighetshavarna har enligt 26 k § URL.⁴ Det är också viktigt att betona att det är den som har fått sin ensamrätt inskränkt, som ska erhålla den rimliga kompensationen.⁵

Anledningarna till att privatkopiering inte omfattas i licensavtalen är flera. För det första, är privatkopieringen en inskränkning som inte kan licensieras eftersom det

¹ Justitiedepartementets promemoria av den 16 december 2019, Underlag för inhämtning av synpunkter rörande genomförande artiklarna 18-23 i EU:s nya upphovsrättsdirektiv.

² Betänkandet avsnitt 9.1.2 och s. 141.

³ Se betänkandet, s. 101

⁴ Se bland annat EU-domstolens avgöranden C-463/12 (Copydan Båndkopi) samt C-460/11 (VG Wort).

⁵ Se EU-domstolens avgörande C-277/10 (Luksan).

är ett undantag i ensamrätten.⁶ Användarnas privatkopiering grundar sig alltså på det lagstadgade undantaget i 12 § URL. I betänkandet framhålls att det enligt svensk rätt ansetts möjligt att avtalsrättsligt begränsa möjligheten att framställa kopior för privat bruk gentemot användaren.⁷ Det påstås också att rättighetshavare skulle kunna träffa avtal där de tillåter exemplarframställning inom ramen för en tjänst och att kopiorna ska beaktas som licensierade kopior (och därigenom också ersättas som licensierade kopior) och inte som privatkopior.⁸ Sådant avtalsinnehåll förekommer dock inte så vitt vi vet. Läromedelsbranschen är relativt säregen från den allmänna bokbranschen men påståendet att det är vanligt att köp innefattar licenser som ger konsumenten en rätt att framställa ett visst antal ytterligare kopior för privat bruk förekommer inte i läromedelsbranschen. Författare erhåller ingen särskild ersättning från plattformadministratörer för nedladdningar eller möjligheten att privat nyttja ett verk. I praktiken leder bristen på ersättning till att författarna inte har en möjlighet att ta betalt för privatkopieringen och man tappar således kontrollen över ett verkens nyttjande.

⁶ Se EU-domstolens avgöranden C-435/12 (ACI Adams) samt C-460/11 (VG Wort).

⁷ Se betänkandet s. 97. Det kan dock möjligen ifrågasättas om detta är förenligt med C-277/10 (Luksan) och

⁸ Se betänkandet s. 96